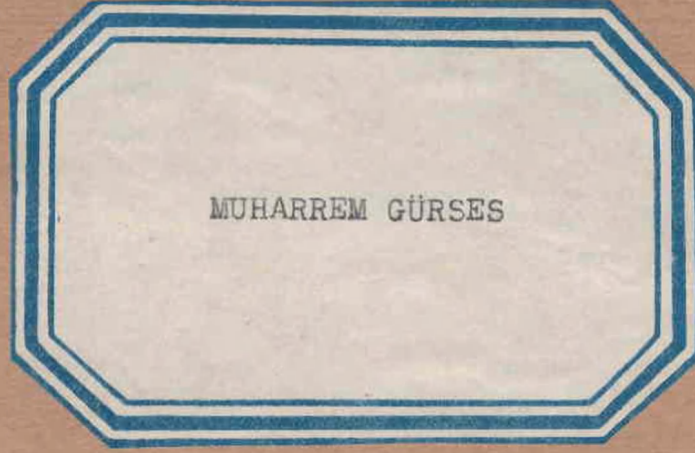

SİNEMATEK

MUHARREM GÜRSER

TURAN TANYER
ARŞIVI

SİNEMA İHTİRAS
Kurbanları

SENARYO VE REJİ: Muharrem Gürses.

FOTOGRAFLAR: Nâzım Dora

PRODÜKSİYON: SES Film

OYNIYANLAR: Atıf Kaptan,

Hümaşah Hıçan, Nevin Aypar,

Ali Üstüntaş.

İhtiraslarına mağlûp olarak aile yuvasını yıkan, karısını ve çocuğunu ölüme sevkeden bir babanın hazin hikâyesi.

Bir film hakkında yazılacak bir takdim yazısında ucuz ilân müsveddesi gibi böyle basma kalıp tâbirler kullanmamak icap eder ama, ne yapayım ki bu «İhtiras kurbanları» hakkın da en uygun vasıf da şu yukarıdaki klişe cümle. Rejisörün bütün plânları, senaryonun her sahnesi, hep bu gayeye göre ayarlanmış. Meselâ kadın verem olup yatağa düşer düşmez, Kemanii şehir Bay Falanın yayı derhal bir taksimdir tutturuyor. Bu sırada çocuk hıçkırıyor, veremli kadın kesik kesik öksürüyor, görümce gözyaşları döküyor. Yahut da çocuk, veremden ölen ananın mezarını karlı bir günde ziyaret edi-

Nevin Aypar

yor ve toprağa kapanıp ağlıyor, söylüyor, söylüyor, ağlıyor. Kemanii şehrin taksimi derhal başlıyor. Rejisörün bir başka buluşu da filmde, meşum kadın rolü oynayan Hümaşah Hıçanı hiç münaşebeti yokken banyoda sabun köpükleri arasında göstermek.

Senaryosu ve rejî çalışmaları bizim film piyasasının «iş anlayışı» na göre ayarlanmış olan «İhtiras Kurbanları» işte böyle bir film.

Bana Gönül Bağlama

Yönetmen: Muharrem Gürses.

Senaryo:

Görüntücü: Cezmi Ar.

Oyuncular: Altan Erbulak, Neriman Köksal,
Mehmet Üzekit, Ekrem Bora, Mahmut Morali,
Fatma Andaç, Özen Tutucu, Dursune Şirin.

Yapım: İzmir Ege Atlas Film, 1958, S-B.

Salâh Birsal, Yeni Sabah,
26/Ekim/1958, sh.4

"... Senaryo işe yarayan cinsten değil. Diyaloglar ancak belli bir kültüre erişmemiş kişilere sesleniyor. Duyguların sömürülmesi işine fazlasıyla bel bağlanmış. Bu arada yerli vampplarımızdan biri olarak tanınan Neriman Köksal'a filmde rol vermek de unutulmamış. Geriye bir komedi unsuru kalıyor değil mi? O da var... Nedir ki, hiç bir şeyi eksik olmayan bu kokteyl film bir şirke kalitesine bile ulaşamıyor. Hayır bay Muharrem Gürses, film sanatı bu değildir."

Gördüklerimiz

(Baştarafı 9. Sayfada)

di» diye «ihtar» edilir ve yav - rucek düşer. Seyircilerin göz - yaşı bezleri muncıklanmaya baş - lanır ondan sonra da. Ahmet üstlerine gelir, karısını saçın - dan sürür, evden atar. Mihri - ban «intihar »edecektir. Ağla - ya ağlaya gider. Nereye gider? Mezarlığa tabii. Fonda ağır bir maya okunmaya başlanır. Ma - yanın sürekliliğini yitirmemek i - çin, rejisör, en ilkel yollara baş - vurur. Gökyüzü gösterilir; ağaç - lar, dere, dereye yüzen ördek - ler gösterilir. Maya biter. Mih - riban da, intihar etmek için gö - lün kıyısına gelir durur. Seyir - cilerle birlikte, kurtarılma anı - nı bekler. Kurtarmaya gelirler ama, Mihriban, «happy ending» i daha da güçlendirmek için kal - dırır kendini, göle atar. Ahmet kurtarır, film de biter.

Konu yeni birşey söylemediği gibi, sinematografik olarak da filmde elle tutulur bir yön yok - tur. «Günah Köprüsü» ndeki se - yirciyi bıktıran çift görüntüleri, Gürses, bu filmde de - bu kez daha dozu ayarlı olarak - kul - lanmıştır. Çerçevelemeler bozuk - düzendir, geçişlere önem veril - memiştir. Hele montage'ın fil - min sürekliliği ile bir bağlantısı kurulamamıştır. Bu montage düzen olmamasından doğmuş - tur. Oyuncular ortadan da aş - ındırlar. Sunma yazılarında Sel - mi Andak'ın düzenlediği yazı - lan fon müziği, filmde yoktur. Ahmet Yamacı'nın yaptığı ise, üç türkü, iki de maya çalıp söy -

lemekten ileri geçmez.

Turgut Ören'le Manası'nın or - taklaşa çektikleri fotolar - yer - li filmciliğimizin salt -övülecek yönü - oldukça temiz. Ses - lendirme de öyle. Ama bir filmi film yapan öğelerin salt temiz foto, iyi seslendirme olmadığı da bir gerçektir.

SİNEMATEK

BİLİNMEYEN MUHARREM GÜRSSES

Beş altı yıldır sinemamızda adı bazan alayla, bazan küçümsemeyle, bazan imrenmeyle, bazan öfkeyle geçen, ama devamlı olarak geçen, hikâyeleri dilden dile dolaşan, filmleri Türk sinemasının «prototype» leri sayılan bir Muharrem Gürses var. Kimdir bu yarı efsane haline gelen Muharrem Gürses? Sinemaya geçmeden önce tiyatro oyunculuğu yapmış, radyo piyesleri, tefrika romanlar yazmış, bugün yerli melodramların babası sayılmakta.

Prodüktöre sorarsınız, alayla konusu. Birlikte çalışmaktan kendini âdeta suçlu bulduğunu sanırsınız. Ama aynı prodüktör film yapacağı zaman ilk olarak Muharrem Gürsesi düşünür.

Meslekdaşı rejisörlere sorarsınız, küçümserler. Filmleri kötülenen rejisör onu kalkan olarak seçer. «Yahu,» der, «insaf edin, Muharreminkilere bakın, benimkiler o kadar da mı kötü!» Gürsesten daha iyi film yapmayı bir çeşit sinema aristokrasisi sayan rejisörün başı sıkıştığı, bir şeyin içinden çıkamadığı zaman ilk başvurduğu kaynak gene Gürses'in metodlarına sığınmaktadır.

Eleştirmeci bir filmi kötüleye ceği zaman «Gürses melodramından farksız,» der. Onun filmlerinden bahsederken «Gürses melodramı demek yeter,» sözleriyle keser atar. Ama ben bugüne kadar Muharrem Gürses ya da filmleri hakkında ciddi inceleme ve eleştirme yazısına rastlamadım. Eleştirmecilerin arasında bu filmlerinden bir tekini başından sonuna kadar sabır ve anlayışla seyreden pek az olduğunu sanıyorum.

Muharrem Gürses hakkında en çok konuşulan, adı en çok geçen rejisörlerimizden biri olduğu halde en az bilinen, en az tanınan sinemacıdır. Kişiliği hakkında söylenenler, çoğu zaman kulaktan kulağa gelen hikâyelerdir.

«KÖYÜN KAMBURU»
VE GÜRSSES

Sinemacılığımızda bu kadar önemli yeri olan, âdeta yarı efsane kahramanı haline gelen Muharrem Gürses'i daha iyi, hatâ çok iyi bilmemiz ve tanımanız gerekiyor. Türk sineması problemini çözmemiz gerekiyor sa buna önce Muharrem Gürses problemini çözmekle başlamamız gerekir. Alayla, küçümsemeyle burun kıvrımıyla yapılacak bir iş değil bu.

Gürses'in çoğu zaman ciddiye alınmamasına başlıca sebep basitliği, alaturkalığı, kolay sanılışı olmuştur. Aydınlarımız yıllardır yanılta, gerçekleri kendi görünümlerinde aramak gibi hatalı bir davranışa yönelen bir durum!

Kemal Tahir Türk insanını tanımak için tarihi Türk köylüsünü bir araştırma konusu olarak seçtiği zaman da ona itiraz edenler köylünün geri ve basit

olduğunu ileri sürerek çalışmasını küçümsemişlerdi. Fakat Türk insanının karakterini, dramını, davranışlarını en önce gene Kemal Tahir yakalayıp tesbit etmeyi başardı. Maraz Ali'leri, Abuzerleri, Çalık Kerimleri iyice tanıdık, bilmemiz gerek. Çalık Kerim ya da «Köyün Kamburu» bugün en canlı, en gerçek tiplerimizden biri olarak karşımızda durmaktadır. Gürses filmlerinden birinin başlangıç yazısında kendini şöyle tanıtmıştı: «Senaryocu, rejisör ve kambur rolünde Muharrem Gürses.» Sinemamızın durumunu, sinemamızın dramını tanıyabilmek için de önce önce «Sinemanın kamburu» nun dram ve davranışları ortaya çıkarılmalıdır.

ARTİST AYŞECİK

Gürses'in son filmi «Talihsiz Yavru» araştırma zemini olabi-

lecek büyük bir film. «Talihsiz Yavru» genel hatlarıyla geçen yılın başarısı «Aysecik» i hatırlatan bir hikâyeye anlatıyor. «Kemal Tahir» «Aysecik» başarısını gözönünde tutarak bu filme sermaye yatırdığı düşünülebilir. Ahmet Tanık Tekçe gene soygunculuk için bir cinayet isliyor. Cinayetin suçu gene Muharrem Nur ile çocuğun ailesi üzerine yıkılıyor. Küçük kız (bu sefer Rüya Gümüşata) gene boyundan büyük lâflarla kadın seyircilere gözyaşı döktürüyor. V.S.

Fakat çok genel plândaki bu benzerlik dışında kara aka ne kadar benzerse «Talihsiz Yavru» da «Aysecik» e o kadar benziyor. Memduh Ün'ün düzenli, açık, iyimser dünyasına karşılık Gürses'inki karışık, korkulu ve kapkaranlık. Her gölgenin ardında gotik dehşet hikâyelerinin acayip ve korkutucu yaratıklarından biri yatıyor.

GÜRSSES VE «PRİMİTİVE»

Gürses'in sineması ilkel. Bu ilkelliği yalnızca teknik anlamı ile belirtmiyorum. İlkelğin tekniğe kalması herhalde son derecede can sıkıcı, hiçbir şekilde ilgi uyandırmayan bir şey olurdu. Fakat bu ilkellik filmin özünü, karakterlerin ve durumların ana dokusunu meydana getiriyor. Gürses'in insanları ilkel insanların «totem ve tabu» bu yir tici dünyasında yaşıyor. Açıklanamayan garip olaylar, korkutucu durumlar, en kaba hatlarda inanç, en yalın şekilleriyle sevgi ve nefret, yargılama eksikliği Gürses insanların vahşi dünyasını meydana getiriyor.

Modern sanatçılardan bir çoğunun, Picasso'nun, Stravinsky'nin, Faulkner'in, büyük ölçüde

surrealistlerin araştırma yoluyla, bilinçle, ya da bilinçli bir biçimde bilinç altı dünyalarını, bilinçsiz yaşantıları ortaya koymayla ulaşmaya çalıştıkları «primitive» dünyaya Gürses tamamen içgüdüleriyle gidiyor. Ne garip tecellidir ki Türkiye'nin en geri sayılan sanatçısı, kendi sini geri sayanların en ileri saydıkları sanatçılarla en yakın paralelleri gösteriyor.

GÜRSSES VE
«AVANT - GARDE»

Gürses'in kim olduğunu bilmeyen, sanat konularında dik-kati biraz dağınık bir kimse «Talihsiz Yavru» nun ilk bir saati içinde bir «avant - garde» deneme karşısında olduğunu sanabilir.

Modern dramatisitlerin yıllardanberi yıkmaya çalıştıkları Aristonun şu meşhur üç birliğini, (zaman, mekân ve aksiyon), Gürses bir çırpıda kaldırıp rafa koyabiliyor. «Talihsiz Yavru» da birbirini kovalayan akıl - dışı, gerçek - dışı, mantık - dışı olaylar arasında bir zaman, mekân yahut hareket birliği kurabilecek olan kişinin elini öpmeye hazırım. Modern sinema hikâyesiz olmalıdır diye ortada bir söylenti var. Bu kişilere «Talihsiz Yavru» yu görmelerini tavsiye ederim. Yapmak istediklerinin yapılmış var ortada. «Sağma» (absurde) meraklılarının niye İonesco'ya saplanıp kaldıklarına, gözlerini Gürses'e de çevirmediklerine şaşıyorum.

Gürses'in dünyası birçok bakımlardan hem Faulkner'in, hem Kafka'nın dünyasını hatırlatıyor. Yıkılmakta, çürümekte olan bir topluluğun, bitmez tü-

(Devamı Sa. 5 Sü. 3 de)

anlatılan hikâyelerindendir.

Böyle bir kişinin simdiye ka-

Bilinmeyen Muharrem Gürses

(Başı 4. üncüde)

kenmez korkular, endişeler, çözülemez sorular içinde bulunan insanların dünyası! Katiller, arsızlar, fahişeler, dilenciler, dilsizler, sarhoşlar, budalalar, sakatların; cinayet, ırza tecavüz, hastalık, işkence, fuhuş, açlık, sefalet ve cehalet dolu dünyası! Devamlı bir suçluluk duygusu, kaçıp kurtulamamak tehlikesi, sonsuz ve sonuçsuz arayışlar, acı çekip acı çektirme bu dünya insanların başlıca trajedisini meydana getiriyor.

Sinemada sadismin en mükemmel örneklerini Bunuel vermişti. Türk sinemasının en belirgin «sadik» örneği ise hiç şüphesiz Muharrem Gürses'tir. Eserleri başlıbaşına bir «psychathia sexualis» konusu teşkil eder.

PSYCHOPATHIA

ÇOK ÖNEMLİ BİR YARATICI

Kişiliği hakkında bütün küçümseme ifadelerine, eserlerinin bütün ilkelliğine rağmen Muharrem Gürses'in yaratıcılığını herhalde kimse kolay kolay inkâr edemez. Eski yazıyla sarı bir deftere bir gecede senaryo doldurması; senaryoyu anlatırken prodüktörün gözünden sıpır sıpır yaşlar getirecek şekilde bütün durumları tek başına oynayıp canlandırması; defterde yazılı senaryo bittiği zaman hızını alamayıp hikâyeyi boş sayfalarda okumaya devam etmesi; çekimden önceki senaryo ile ortaya çıkan film arasında çoğu zaman bir benzerlik bile bulunmaması; çalışma anındaki «improvisation» ları meslekdaşları arasında anlatılan hikâyelerindendir.

Böyle bir kişinin şimdiye ka-

SİNEMATEK

SİNEMATEK

dar gözümlemesinin yapılmamış olması, sinemamız için olduğu kadar sanatımız için de önemli bir eksiklik. 8-9 yıl içinde 50'ye yakın film yapan bu sinemacının en önemli eserleri arasında -seyirci üzerindeki tesiri göz önünde tutulursa- «Yedi Köyün Zeynebi», «Tütüncü Kızı Emine» ve «Yavrularımın Kattili» bulunmaktadır. Gürses akıl ile, mantık ile, bilgiyle film yapan bir sinemacı olmadığı için en tipik filmlerini, aceleyle gelmiş, sıkışık zamanda yapılmış, yerinde buluşlara, kendiliğinden yaratışa en çok dayanan eserleri meydana getirmektedir. Hattâ gene sinema piyasasında söylenlere bakılırsa Gürses'e ne zaman bol imkânlar verilse, ne zaman «iyi birşey» yapması istense ortaya seyirciyi memnun etmeyen tatsız tuzsuz birşey çıkmaktadır. Bu da garip bir şekil de Bergson'un yaratıcılık konusundaki görüşlerini doğrulayan başka bir nokta..

Tekrar ediyorum Muharrem Gürses'i bilmeden, tanımadan Türk sineması üzerine konuşulacak şeyler, kurulacak düşünceler hep eksik kalacaktır. Türk sineması dramını bulmaya giden yolda önce Gürses esrarını çözmek gerekmektedir. Hiç şüphesiz onun için Türkiye'nin ne en iyi, ne de en usta rejisörü denemez. Ama hiç çekinmeden en önemli rejisörü olduğu söylenebilir.

Talihsiz Yavru ortalama sinema meraklısını belki pek ilgilendirmeyecek bir film. Ama sinemamız üzerine araştırma yapanlar, sanat psikolojisi ve sanat sosyolojisi ile uğraşanların muhakkak görmesi gerektiği bir film.

SİNEMATEK

Bir döneme damga vuran 60 yıllık emektar yönetmen Muh

Bir halk sinemacısı

SİNEMATEK

TURHAN GÜRKAN

Sanat dünyamızda Türk sinemasıyla yaşıt ulu bir çınar devrildi. Sinemaya 1939'da oyuncu olarak başlayan, 60 yıllık sanat yaşamında yönetmen, yapımcı, öykü yazarı, senaryocu, kostümcü, dekorcu, makyajcı olarak başdöndürücü çabuklukla her işi deneyen, başaran ve kendi adını taşıyan bir "ekol" yaratan tiyatro kökenli emektar sinema ustası **Muharrem Gürses**, hastalıklarla boğuşarak 86 yaşında yaşamını yitirdi. Sinemamızda her türde sayısız yapıt verip "Muharrem Gürses Okulu"nun kurucusu olan, onu izleyecek bir sinemacı kuşağına öncülük eden, birçok yönetmen yetiştiren emektar sanatçının ölümü, ne yazık ki hak ettiği umulan yankıyı bulamadı. Tiyatro alanında yönetmenlik, oyunculuk, yazarlık yapan, sinemada çok yönlü kişiliğiyle bir döneme damgasını vuran bir sanatçı için çok daha etkin bir anma umuyordu insan.

Aydın çevrelerin filmlerini önemsiz bulup dudak bük-tüğü, gülüp geçtiği Muharrem Gürses, Türk sinemasını Anadolu izleyicisinin ayağına götürüp sevdiren, küçüm-senen filmleri kenar semtlerde, taşra kasabalarında izlen-me rekorları kıran halkçı bir sinemanın önemli adlarından biriydi. Köy filmlerini gerçekçi bir eksene oturtarak halka sevdiren Muharrem Gürses, 1969 yılında yaptığımız bir söyleşide "star sistemi"ne başkaldırarak şöyle de-miştir:

"Ben filmciliğe köy filmleriyle başladım. Bir devir aç-tım. Hiç olmazsa tümüyle Türk olan yerli tipleri, yerli renkleri belirten eserleri yapmaya çalıştım. Yabancı film-ciliğin asla kopyacısı olmadım. Benim talihsizliğim, var-lıklı firmaların beni anlayamaması, fakir firmaların ka-zanç endişesi, bende ki yerli film zihniyetini su yüzüne çı-karamayıpma neden olmuştur. Ama ilkelerimde dipdiri ve azimliyim. Bir gün istediğim her yönüyle 'yerli' olan filmi ben yapacağım."

Asıl ünü Yedi Köyün Zeynep'i filmiyle yaptı

Bir melodram ustası ve köy filmleri önderi olarak anı-lan Muharrem Gürses, 1954'te "Dümbüllü Tarzan", "Şar-lo İstanbul'da", "Curcuna" gibi güldürüleri bir yana bı-rakılırsa, gözyaşı döktüren, silahların konuştuğu, kan akan köy ve kasaba çevrelerini katı bir gerçekçilikle or-taya koyan dram-trajedi sinemacısı olarak anılır. Ezik, acı-lı, umarsız, yazgıcı ya da kötü, belalı insanların gelenek-sel seyirlik türünün izlerini taşıyan öyküleri, Gürsel'in halk-çı çizgisini öne çıkarmaktadır. Kimi melodramları ortak noktalarıyla Arap ve Hint filmlerini çağrıştırmaktadır. Ge-rek konu, gerekse anlatım özellikleri yönünden ilkellik

Muharrem Gürses adını taşıyan bir 'ekol' yaratmıştır.

gösteren filmleri, mest ettiği Anadolu seyircisi sayesinde büyük iş sağlamıştır.

22 Ağustos 1913'te Amasya'da doğan Muharrem Gür-ses ilk ve ortaöğrenimini orada yaptıktan sonra geldiği İstanbul'da halkevleri temsil kollarında çalıştı. İstanbul Şehir Tiyatrosu'na girebilmek için 1931'de öğretmen okulunun üçüncü sınıfından ayrıldı. Bir süre de resim öğrenimi gördü. Ankara Radyosu Temsil Kolu'nda, İs-tanbul Şehir Tiyatrosu'nda, Ses Tiyatrosu'nda, İzmir Şe-hir Tiyatrosu'nda çalıştı. 1943'te **Sezer Sezin** ve **Hulusi Kentmen**'le "Gürses" adlı kendi tiyatrosunu kurdu. **İs-mail Dümbüllü** topluluğuyla turnelere çıktı. Bu tiyatroyu 1968'de İzmir'de yeniden canlandırmayı denedi. "Oyun-cu", "Köroğlu" gibi oyunları sahneye koydu. İzmir'de Al-man yönetmen **Hörst Kraker**'le renkli Nasrettin Hoca Fık-raları'nı filme aldı. TV için "Harem" konulu şort film-leri çevirdi. Karagöz, ortaoyunu, meddah, tuluat, okul temsilleri denemelerinden sonra sinema yaşamı belirdi.

Ankara Radyosu için yazdığı "Köroğlu" oyununu 1945'te, Ses Film'in sahibi **Necip Erses**'in önerisiyle se-naryo haline getirip, filmin yönetmeni **Refik Kemal Ar-**

Melodramın babası

Muharrem Gürses 50 yıllık sinemacı. Çevirdiği filmlerin sayısı tam olarak bilinmiyor. Politikacılar bile Türkiye'yi onun kadar ağlatamadı

A masya'da Topal Atıf'ın "ağlatan" tiyatrosunu izleyen dokuz yaşındaki çocuk "Allahım" diyordu, "ben de büyü-yünce bunlar gibi olayım, milleti ağlata ağlata paralarını alayım". Dileği aynen yerine geldi. Yıllarca bütün Türkiye'yi gözyaşlarına boğan filmleri aynı zamanda gişe rekorları kırdı. "Hayal fabrikatörü, arabeskin babası, ağlatma ustası" Muharrem Gürses 1952'den itibaren Ağah Özgüç'ün kitabına göre 82, kendisine göre 150'ye yakın film çekti. Kasaba ve köy melodramları; Yedi Köyün Zeynepi, Ceylan Emineler, Yanık Kezbanlar, Tütüncü Kızı Emineler, Pamukçu Güzeli Halimeler... Aile dramları, düşen kızlar, sonra "Hazret"li filmler... Hazreti Yusuf, Hazreti Süleyman, Hazreti Yahya... Kendisi on kazanıyorsa yapımcılara yüz kazandırdı ve şimdi "istediğimi yapamadım" diyor 85 yaşındaki Muharrem Gürses. Onun hayalinde sanat değeri olan filmler, "Türk sinemasını ileri götürececek" filmler yapmak varmış: "Beni öyle damgaladılar; bu adam iş filmleri yapar. Sanata kıymet vermediler. Hangi firma iflasa doğru gidiyorsa, aman Muhar-

rem'e film yaptırılım, kurtuluruz. Onlar kurtuldu ama Türk sanatı kurtulmadı, ben kurtulmadım".

Bir günde bazen üç yere film çektiği, bir senaryoyu isimleri değiştirerek yedi kere yaptığı günler için "Ben o zaman beş tane çocuğa bakmak, okutmak için mecbur kaldım, her şeye evet dedim. Bende de hata var. Ama hep kötü durumda olan bana geldi, iyi durumda olanlar benim kadar bu işi bilmediği halde biliyor gözükken arkadaşlarıma gittiler. Olsun, onlar da değerli. Bugün Lütfü Akad benim nazarımda çok değerli bir sanatçıdır. Osman Seden öyle, Atıf Yılmaz öyle".

Muharrem Gürses küçük yaşta karar verdiği gibi "ağlatma ustası" olmak için güreşe doymayan pehlivan misali hep denedi. Karagöz oynatırken perdeyi tutuşturduğu için dedesinden dayak yedi, yılmadı. Mahallede arkadaşlarıyla tiyatro yaparken Nalbant Hüseyin'den "oğlumu baştan çıkarıp artist yapacak" diye dayak yedi, vazgeçmedi. Başına sarık sarıp camide kadınlara mevlutteki acıklı hikâyeleri, yavru ceylanları, kesik

başları anlatırken muvaffak oldu ilk kez ağlatmaya.

Bu arada öğretmen çıkmış, Anadolu'da resim öğretmenliğine başlamıştı ama akli fikri tiyatroydaydı. Şehir Tiyatrosu'nun sınavına hocası Faruk Nafiz Çamlıbel'in teşvi-kiyle girdi ve kazandı. Nazım Hikmet'in "Bir Ölü Evi" oyununda ıskatçı rolüyle Nurullah Ataç'tan aldığı övgü, Şehir Tiyatrosu günlerinin sonu oldu: "Muhsin Ertuğrul 'hangi akrabamı araya koydun da bu yazıyı yazdırdın?' diye beni kovdu".

Günlerce sokaklarda aç gezdikten sonra Naşit Özcan'ın Millet Tiyatrosu'nda altmış kuruşa işe başladı. Buradan da Hafız Burhan'ın bir afişi yüzünden kovulması uzun sürmedi. Sırada Agopyan'ın Sirkeci'deki Şafak Tiyatrosu vardı. Oynadığı başrollerle pek çok Rum kızının gönlünü çaldı ve yine bir aşk öyküsü yüzünden oradan da ayrılmak zorunda kaldı. Vahi Öz'ün Ses Tiyatrosu'yla arası açılınca, onun yerine girdi. Bu arada gazetelere daha sonra çoğunu sinemaya aktaracağı tefrika romanlar yazıyordu. 1952'de çektiği ilk filmi "Kara Efe", diğer adıyla "Zeynebin Gözyaşları" bu "arkası yarın" ro-

SİNEMATEK

1950'li yıllar deyince akla bir ekol olan Yönetmen Muharrem Gürses ve Türk sinemasını şansız ama en iyi oyuncularından biri olan Muhterem Nurgül gelir. İkisinin filmlerine mendil n kelime çarşaf dayanmadı

Fotoğraf: Gülümser İşçeleb

manlarından biriydi. İlk filminden itibaren hemen hemen bütün filmlerinde kendisi de rol aldı. **"Bu da benim hastalığım"** diyor, **"oynamadan yapamıyorum"**. Ayrıca bir yönetmenin mutlaka oyuncu olması gerektiğine de inanıyor: **"Oynamayan oynatamaz. Ben mesela oyuncuya 'hilebaz bak' diyorum, anlamıyor. O zaman hemen gösteriyorum, beni taklit etmesi için"**.

Birbiri ardına çektiği filmler 1950-60 arasının bir anlamda **"Gürses melodramları dönemi"** diye anılmasına neden oldu. Acı çeken köy güzelleri filmlerine onu yönelten, belki de öğretmenken nişanlandığı, sonra bırakıp gittiği köylü kızının, onun ardından kendisini yüksek bir yerden atarak intihar etmesiydi. Onun için **"Dağa Çıkan Kız"**ı yazdı. En ünlü köy filmlerinden biri ise **"Yedi Köyün Zeynebi"**ydi: **"Sarıyerli sinemacı 'Ayı' Enver bana Reks film için bir senaryo yazmamı önerdi. Yazdım, adamlar film meydana çıktığı zaman 'bu da film mi?' demişler. Bunun üzerine Enver aldı filmi onlardan ve gösterime soktu. Cam çerçeve kırıldı oynadığı sinemalarda"**.

Artık oradan oraya koşarak sürekli film çekiyordu. Senaryoyu kabul ettirebilmek için yapımcılara yanında götürdüğü kemancı eşliğinde kendisi okuyordu ağlayarak, heyecanlanarak. Bazen ortada senaryo bile yokken çekimlere başlıyordu: **"Beni götürürledi, senaryo yok. Kimleri getirdiniz? İşte**

meklik bir şeyler alın, bugün şunu çekeceğiz. Senaryoyu o anda orada yazardım".

Muharrem Gürses'te taktik çok. Salonunun bir köşesinde üstüste bir sürü çanta duruyor. Herkesin hoşuna gidecek çantayı seçip onunla gidermiş görüşmeye. **"Mesela James Bond çantasını bir züppe nasıl sever, o adam beni onunla görmek ister, onla giderdim"**.

Bu arada ne popülerse ondan yararlanmayı da bildi. Örneğin İsmail Dümbüllü'nün en parlak zamanında **"Dümbüllü Tarzan"**ı yaptı. **"Ağaca çıkması lazım, deli misin Muharrem, beni ağaca çıkarma, düşerim gülünç olur diyor. Zaten düş ki gülsünler, onun için yapıyoruz derdi film sahibi Fuat Rutkay. Düşünün o adam sadece isminden dolayı Tarzan oluyordu. Türkiye'de filmcilik bu"**. Yunanlı aktör Kimon Spathopoulos'la **"Şarlo İstanbul'da"** yine bu ilk yıllarının ürünlerinden.

Gürses'in bütün serüveni yapım şirketlerince önce beğenilmeyip reddedilen, sonra müthiş iş yaptığı için pişmanlığa yol açan senaryolarla dolu. Melodramlardan **"Hazret"**li filmlere geçtiği sırada **"Hazreti Yusuf'un Hayatı"**nı götürdüğü ortaokul arkadaşı Turgut Demirağ da **"Hazreti Yusuf'u kim ipker, akıllı uslu bir şey getir"** diye reddetmişti onu. Muharrem Gürses'in Nuri Akıncı'yla para koyup yaptıkları film her zamanki gibi kasaları doldurdu ve bir gün Gür-

benim okul arkadaşım değil misin? Böyle bir film yapıyorsun, neden bana getirmedin bu senaryoyu? 'Onbeş gün senin masanda beklemedi mi bu?' dedim. Farkında bile değil. İşte bu kadar az kıymet veriyorlar".

Filmlerinin seyirci akınına uğrayışı, diğer Yeşilçam yönetmenlerinin akıl sır erdiremediği bir muammaydı: **"Lütfü Akad sinemada benim filmim devamlı oynarken, o zaman onların işleri yok, iş alamıyorlar, yahu bu herifin yaptığı nedir ki, tüy mü dikti bunun üstüne diye gider izlemiş, iki kere, üç kere. Atıf Yılmaz da öyle."**

Muharrem Gürses bu işin sırrını çok okumasına, bu yüzden de insanların ruhunu çok iyi anlamasına bağlıyor. Filme her türden insanın hoşlanacağı tipler koymak işin püf noktası: **"Ben halkı çok iyi tanıyorum. Mesela benim filmime o gün beş yüz kişi gelmiş, dört yüz doksanı onun içerisinde kendine göre bir şey bulacak. Cahil, bayağılıktan hazzeder. Öyle bir tip yapıyorum ki ben, bayağı, odun, hödük. Sonra öyle bir insan var ki, muazzam kültürlüdür, kültürde kendini büyük görme hastalığı varsa alay ettiririm"**.

Bu arada yaptığı sayısız filmde sayısız oyuncuyla çalışmış, bazılarına sinemanın kapılarını açmıştı. Örneğin Perihan Savaş, Şehir Tiyatrosu sanatçısıyken sinemaya onun filmiyle adım attı: **"Benim için 'Muharrem bev beni valvararak**

ses) küçükken rol oynatırdım, onu o seslendirirdi. Bir gün oğlumun sesini veren kıza bana bulun dedim, buldular getirdiler. Ona 'Şehzade Simbad' filminde genç başkadin rolünü oynattım. Aradan yıllar geçti, yolda karşılaştık 'ben senin için şunu yapmak istiyorum kızım' dedim, 'gelemem Muharrem Bey, çok işim var' dedi. Nedense biz biraz paralandıktan sonra eski günleri hatırlamıyoruz".

Ama kuşkusuz en önemli "keşfi", birlikte 27 film yaptığı Muhterem Nur. Yolları, Muhterem Nur'un çalıştığı bara Gürses'in bir film çekimi için gitmesiyle keşmişti: "Şafak Bar'da çekim yapıyoruz, ben de hacı ağa rolündeyim. İki tane kızın birini bir dizime, öbürünü öbür dizime oturttum. Biri Muhterem Nur, diğeri de kızkardeşi. Kıza sen artist olabilirsin dedim ve hemen Halk Film'in sahibi Suzan Yakar'a bir mektupla gönder-

dim. İlk filmini orada çevirdi. Ondan sonra da artık ben alıp yükselttim" Muharrem Gürses'in ağlatma yeteneği Türk sinemasının en büyük oyuncularından Muhterem Nur'un hüzünlü bakışlarıyla bir araya gelince "Sazlı Damın Kahpesi", "Yetimler Ahı", "Yavru" gibi izleyeni kahreden filmler ortaya çıktı.

Bugün yapılan bazı çok ağlatan TV dizilerini hiç beğenmeyen Gürses, kendi ağlatma stilini şöyle anlatıyor: "Kız Fırat'a giriyor, yüzme bilmediği için boğuluyor, herkes ağlıyor. Bu olay mıdır? Ben daha ziyade kadınları ele alırdım. O kadın kocasından dayak yer, filanca bir dedikodu çıkarmıştır yuvasını yıkmak için, kendi elde edemediği için, o kadın acı çekecektir. Ben onu öyle gerçekçi yapardım ki ona ağlardı. Güzel yaptım demiyorum, fazla gözyaşına sebebiyet verdim. Ama ben hiç olmazsa bir a-

ile hayatında kadının haklarını yiyenlerin yol açtığı felaketleri, dramları yapıyordum. Feminizm buradan çıkıyor".

Üç kere evlenmiş, beş çocuk sahibi (Çocuklarından biri de bir dönem 'İmparator Atilla' filmleri yaparak başrol oynattığı komedyen Atilla Arcan Gürses) Muharrem Gürses kadınlara filmlerinde gösterdiği bu hassasiyeti gerçek hayatta göstermediğini de itiraf ediyor: "Ben suçluyum, karımı dövdüm. Kıskançlıktan, vay sen filanca adama neden sevgiyle baktın? İnsanlar birbirlerine sevgiyle bakacak tabii. Onun içinde kötülük varsa o zaman döv. Kötülük yoktu ki. Ama cezamı buldum. Ben bugün yalnız oturuyorsam kendi hatamın acısını çekiyorum".

Yeşilçam'ın bir dönemine damgasını vuran "Gürses ekolü"nün takipçisi olarak Memduh Ün gösteriliyor sinema kitaplarında. Muharrem Gürses, Ün henüz yönetmenlik yapmazken başlayan işbirliklerini de şöyle anlatıyor: "O sırada prodüktörlük yapıyor. Yolumun üstüne adamlar koyuyor, ben gezerken alıp götürüyorlar. Hemen parayı çıkarıyor önüme koyuyor. Ben senaryoyu hazırladım, buna biraz diyalog koy diyorum, veya bana bir senaryo yaz. Yazıyorum. Ve bir gün bana dedi ki günün birinde senin stilinde film yaparsam ben ona hocalık yaptım demeyeceksin ha".

Muharrem Gürses, sinemayı bırakışını "filmciler artık onu istemiyor" diye yorumlayanlara kızarak "ben kendim bıraktım, istediğim şeyleri yapamadığım için. İnanın hala kapımı aşındırıyorlar senaryo için" diyor.

"Bana odunu getirin, ben onu en büyük artist yapabilirim" diyen Gürses; bugün film yapsa Berna Laçin'i, Perihan Savaş'ı, Müjde Ar'ı oynatmış. Onların bir türlü "usta eller"e geçemediğini düşünüyor. Şimdiden sonra istediği işleri yapmakta kararlı. Sürekli okuyor ve yazıyor, televizyona proje hazırlıyor. Ama "nerede sulu şey var, onu alıyorlar" dediği özel kanallara değil, TRT'ye. "Yüz Yıl Genç ve Dinç Yaşamının Sırrı" kitabının yazarı Muharrem Gürses kitap okuyarak, notlar alarak ve resim yaparak kurduğu dünyasında bu kitabın en başarılı uygulayıcısı olacak gibi görünüyor. "Azrail bazen kapıdan görünüyor, elimle işaret ediyorum, daha işim var diyorum, Azrail de saygı gösteriyor,

Muharrem Gürses'in çok iş yapan "dini filmi" Hazreti Yusuf

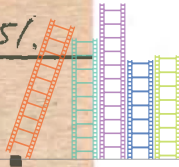

Muharrem Gürses "Şarlo" İstanbul'da'nın ekibiyle birlikte

Kazan ve Gürses

Elia Kazan İstanbul'a geldiğinde rahmetli Feridun Çölgeçen, benim "Yedi Köyün Zeynebi" filmimi göstermiş ona. "Yahu" demiş "bana bu adamı tanıt. Bu adamda bir fikir var ama malzeme yok". Feridun koşarak beni aldı Divan Oteli'ne götürdü. Adam hemen beni kucakladı, "bu filmde ne aldınız?" diye sordu. "25.000 lira" dedim. "Çok az para almışsın" dedi. "Bütün filmi 25 bin liraya yaptım ben" deyince adam bir fırladı, "kardeşim sen yanlış bir memlekettesin, gel seni memleketimize götürüyüm, benim

Gördüklerimiz:

Sazlı Damın Kahpesi

MATEK

Sinema oyunu yazarı ve rejisörü: Muharrem Gürses, Fotoları çekenler: Turgut Ören, Manası Filmeridis, Müzik: fon müziği derleyicisi: Selmi Andak, halk türküler bölümü: Ahmet Yamacı, Prod.: Özdemir Bırsel, Oyuncular: Muhterem Nur, Gönül Bayhan, Nazım İnan, Muharrem Gürses, Osman Alyanak, Hasan Ceylan, Atilla Gürses.

Bir «Bırsel Film» prodüksiyonu.

Muzaffer A. Esin

Bırsel film'cilerin yerli sinemacılığımızda - yöne - tenlerinin sanatçı, ya da yeni sanattan yana olmalarına karşılık - herhangi bir iddiaları yoktur. İlk filmleri; Arakon'un «Sahildeki Kadın» ı nı saymazsak, geri kalanları Dil ligin «Yaşlı Gözler» i, Erçin'in «Uçan Daireler İstanbul'da» sı, sudan, iş filmleridir.

Bırsel film'in son kurdelaşı, «Sazlı Damın Kahpesi» adını taşıyor. Duvar afişlerine ve kartlarına, İtalyan barem dahilî rejisörlerinin pek hoşlandıkları «samanlık sahneleri» ni bol bol oturtmuşlar. Filmin rejistini de düzenliyen Gürses'in sinema oyunundaki konu, beylik «kıs - kaçık» sorununu kapsıyor. Gerçi yeryüzünde - sinemanın altmış şu kadar yıllık kısa geçmişinde - işlenmedik konu kal mamıştır sözlü, gerçek dışı de - ğilse de; bu, rejisör denilen ki şinin yaratma ve sanat gücü - ne göre değişmektedir. Aksi ol saydı, baremli rejisörle barem,

girer. Sözün ona, çiftlik sahibi sine «âşık» tır. Bir çeşit, yerli «Casimoda» dır. Gönül Bayhan «kaç çabuk, şimdi Kıvrıkcık - de linin adı - gelir seni burada görürse öldürür» der, der demez de pencereden içeri deli girer, ortalığı tozu dumana katar. Bu arada - hiç yeri yokken - çiftlik sahibesi ölür. Kötünün ortadan kalkmasıyla iyiler, tam rahat bir soluk alacakken daha önce ekilen «desise tohum - ları» filizlenir. Ahmet karısını «kahpe» sanıp - bu arada beş altı kere filmin adı söylenir - evden kovar. Anasından ayrı - lan yavrucağ «ana, ana» deyu, yataklara düşer. Ahmet, karısının «masum» luğuna bir türlü inanmamaktadır. Evde olmadı ğı bir gün, Mihriban, kızını gör meye gelir. Kapıyı açmaya ko - şan kızına «koşma, düşersin şim

(Devamı 11. Sayfada)

dışı rejisörü, birbirinden ayırt e
debilir miydık?

Filme kul'akları tırmalayan
bağlama gürültüleriyle girili -
yor. Sunma yazılarını sazlı bir
dam görüntüsü üzerinde okuyo
ruz: sonra, başarıyla çekilmiş
bir gece sahnesinde, Gönül Bey
han'la Nâzım İnan görü'üyor.
Zengin çiftlik sahibesi - Gönül
Bayhan - filmde pek yeri belir
tilmeyen Yağız Ahmet'e - Na -
zım İnan tutkundur. Türlü «de
siselerle» Ahmet'in kendisine sa
hip olmasını ister, Ahmet ise,
«boş verir.» Onun gönü'ü zengin
çiftlik sahibesinde değil, fakir
kız Mihriban - Muhterem Nur
- dadır. Mihriban'ın ağabey'si de
- Hasan Ceylan - kızkardeşini
arkadaşı Kerkenez'le evlendir -
mek istemektedir. Mihriban'la
anası, Kerkenez'i kabullenmez -
ler. Çiftlik kâhyası da, - Os -
man Akyanak - konu gelişi: kâh
Gönül Bayhan'a, kâh Muhterem
Nur'a yeşillenir. Sözün kısası,
filmin konusu bir arap saçı ka
rışıklığında sürüp gider.

Çiftlik sahibesi «muradına na
il olamayınca», oturur plânlar
kurar. O sırada Ahmet, Mihri -
ban'ı ister ve evlenirler. Derken
bir de çocukları olur. Çocuk beş
altı yaş'larına gelir. Aradan bu
kadar uzun bir zaman geç -
mesine karşılık, çiftliğin sahibi
sinin gözü hâlâ Ahmet'tedir, hâ
lâ öç alma plânları kurmak -
tadır. Doğrusu bu denli sabırlı
bir kadının varlığını seyirciye
kabul'endirmek biraz güçtür ya
rejisör ve yazar Gürses, bizim
yerli filmlerde olur böylesi diye
düşünmüş olacaktır.

Filmde bir de deli tipi var -
dır. Bu rolü Muharrem Gürses
oynar. Olmadık yerde konuya

SİNEMATEK

GÜLMEYEN GÖZLER

Y.: M. Gürses. Oy.: Bediâ Muhsenî, Halide Piskin, Atıf Kaptan, Deniz Tanyeli, Peruz Hanım, M. Gürses, M. Nebioğlu, Fikret Hakan, Birsen. Yap.: Işık Film (SB, 1955). Cronin uyarlaması.

CEYLAN EMİNE

Y.: M. Gürses. G.y.: Turgut Ören. Oy.: Eşref Kolçak, Muhterem Nur, Nazım İnan, H. Kentmen, Sadri Karan, A. T. Tekçe. Yap.: Işık Film, (SB, 1957). Köy filmi. Kaynak: M. A. Esin, PAZAR POSTASI, Yıl 5, Sayı 11, 10/3/1957, s. 9. S.: Gürses.

SARHOŞUN OĞLU

Y. ve S.: Gürses. Oy.: M. Nur, Sadri Alışık, Aliye Rona, A. T. Tekçe. Yap.: Güven Film (SB 1960).

TALİHSİZ YAVRU

Y. ve S.: Gürses. G.y.: Necati İltık. Oy.: M. Nur, Rüya Gümüşata, Kenan Pars, A. T. Tekçe, Nubar Terziyan, İhsan Aşkın, M. Arçay, Selahattin İçsel, Saim Bilge, Eşref Vural, Esen Gökmen. Yap.: Kemal Film (SB 1960).

VAHŞİ KIZ

Y.: Gürses. Oy.: Cavidan Dora, K. Pars, A. T. Tekçe. Yap.: Muay Film (SB 1960).

MUKADDERAT

Y. ve S.: M. Gürses. G.y.: Oy.: Mualla Kaynak, K. Pars, Kemal Dirim, Özcan Tekgöl, Avni Dilligil, M. Arçay, A. T. Tekçe, Filiz Dirim, Aziz Basmacı, M. Gürses, Mürüvvet Sim. Yap.: Kral Film (Kemal Dirim), SB, 1960.

GÖNLÜM YARALI

Y.: Gürses. Oy.: Adnan Şenses, Muhterem Nur, S.Kaner, Sevdâ Sel, M. Gürses, Tekçe, Mehmet Özekit, Mümtaz Ener, Basmacı, Nebile Teker. Yap.: Yakar Film (Suzan Yakar), SB, 1961. S.: Gürses. G.y.: Hayrettin Işık.

BAHARIN GÜLLERİ AÇTI

Y.: M. Gürses. Oy.: Sunay Uslu, Baki Tamer, Hayati Hamzaoglu, Diclehan Babah, Hasan Ceylan, Eşref Vural, Nusret Özkaya, Mualla Süner. Yap.: Baş Film, SB, 1962.

ALTIN PRENS DEVLER ÜLKESİNDE

Y.: Gürses. Oy.: Salih Güney, Arzu Okay, Atıf Kaptan, Mine Sun, Hakan Gürses, Lütfi Angın. Yap.: 1971. Andersen'in bir masalından uyarlanmıştır.

Burhan Arpad,
VATAN,
6/10/1953,
sh.4.

«Kubilây» filminde yumruk yiyen bir yobaz

KUBİLÂY

Burhan ARPAD

Prodüksiyon: Örmen Film.
Senaryo: Melih Başar. Reji-
sör: Hüseyin Örmen. Oyna-
yanlar: Hüseyin Peyda, Ne-
vin Aypar, Nebile Teker, V.
Karaokçu, Muallâ Fosforoğ-
lu.

canması insanı üzüyor. Mür-
teci olarak sadece 6 tane es-
rarkeş ve inkılâp mümessili
olarak da kötü Arap melo-
dramlarında olduğu gibi dur-
mamacasına «rol kesen» bir
kimseyi seyretmek mecburiye
tinde kalıyoruz.

Türk inkılâp tarihinin çok
dikkate şayan bir safhası-
nı teşkil eden Menemen İsyanı
ve bu isyanda şehit olan Kubi-
lây, mevsimin ikinci Türk fil-
minin mevzuudur. Önsözüne
göre film, bu tarihi hâdiseye
ait neşriyattan, nutuklardan ve
vesikalardan mülhem olarak
dökümanter bir şekilde hazır-
lanmış.

Örmenciler keşki bu ibareyi
yazmasalardı. Zira bu iddia-
nın doğruluğunu kabul eder-
sek filmin devamı boyunca
göz süzüp hülyalara dalan bol
briyantınli ve ondüleli saçlı
artisti de Kubilây olarak ka-
bul etmek lâzım. Hele inkılâp
çocuğunun her önüne gelen
genç kız veya kadına derhal
hülyakâr sözler sarfetmesi de
ömür.

«Kubilây» filminin herhali
bir facia. Soluk gri fotoğraflar,
operatör ve laboratuvarın
başarı derecesini gösteriyor.

Rejisör, kolay başarı toplama-
k için Atatürk'ün fotogra-
fını ve aynı zamanda kendi
fotoğrafını da - rejisör ve baş
rol aynı şahıstır, sadece soy-
adları değiştirilmiş - o kadar
sık sık gösteriyor ki, başlan-
gıçta Ata'yı candan alkışlayan
seyirci bile sonunda lâkayt-
laşıyor.

İnkılâbın şu son yıllarda
olduğu derecede tehlide uğ-
radığı bir sırada; piyasaya sü-
rülen bir filmde, inkılâp ve
irtica çatışmasının mühim hâ-
diselerinden biri olan Mene-
men faciasının bu derece har

Kubilay

Yönetmen: Muharrem Gürses (afişlerde),
Hüseyin Peyda (jenerikte).

Senaryo: Melih Başar. (Özön, Gürses,
diyor, ki yanlış. T.S.Kronolojisi, 227)
Görüntü yönetmeni: Y. Kurteşoğlu.

Oyuncular: Hüseyin Peyda (Kubilây), Ve-
dat Karaokçu, Nebile Teker, Nevin Ay-
par, Osman Alyanak, Muazzez Arçay,
Sadri Karan.

Yapımevi: Örmen Film, S-B, 1953.

Konu: Kubilây, Menemen'e öğretmen olarak
atanır. Çıkan bir isyana engel
olmak isterken öldürülür.

Kamera (M.Erksan), "Kubilây ikinci defa
katledildi", DÜNYA, 6/10/1953, sh.4,6.

".. Bir kere Menemende Kubilâyın öldü-
rülmesiyle patlak veren inkılâp ve irti-
ca savaşının gerçek cephesi kat'iyen
gösterilmemiş. Kubilây neydi ve neyi sa-
vunuyordu? İrtica nedir ve kimin için
çalışır? Ve nasıl meydana çıkar? Bütün
bunların cevabı meçhul bırakılmış.. Film
bunları bir olupbitti içinde eritip git-
miş.. Senaryo biçim yönünden de hatalı.
Fondü ve geçmelerin bu kadar çok olduğu
bir film yeni görüyorum.. Filmde rejisör
diye bir şey göremedik. Herkes kendi
bildiğini yapıyor.. Fotoğraflar çok
fena!.."

Ankara, Sayı 95,
15-5-1962

ÇILGIN AŞK

(Yalan dünya)

Rejîsör: Muharrem Gürses
Oyuncular: Muhterem Nur,

Turgut Özatay, Muzaffer Nebioğlu, Salih Tozan, Ahmet Tarık Tekçe, Zeki Alpan, Mualâ Sürer, Nezâhat Tan yeli.

NAZAR film prodüksiyonu.

Bir çiftlikte çalışan şöför Faruk (Turgut Özatay) ile çiftliğin hizmetkârlarından Nilhan (Muhterem Nur) sevişmektedirler. Çiftliğin yegane varisi Rezzan (Muzaffer Nebioğlu) ise Faruka delicesine aşık olmasına rağmen ondan yüz bulamamakta ve bu yüzden iki gencin hayatını zehir etmektedir. Çiftlikte Rezzana bağlı olan ve onun için her şeyi yapan ve her emrini bir köpek sadakati ile yapan Tokul (Ahmet Tarık Tekçe) de Rezzana aşık-tır. Rezzan ona hiç yüz vermemesine rağmen tatlı laflarla her istediğini yaptırmaktadır. Nihayet bir gece Rezzan Faruk ile Nilhanı sevişirlerken yakalar. Annesi kalp sektesinden ölür. Faruk kaçmaya mecbur olur. Giderken Nilhanın kendisini bulması için verdiği adresi Rezzan alacaktır. Ayrılığa dayanamayarak Faruk çiftliğe döndüğü vakit Nilhan'ın İstanbul'a gittiğini öğrenir... Aradan aylar geçer Faruk'la Nilhan İstanbul'da olmalarına rağmen bir türlü birbirlerini bulamamaktadırlar. İşte bu esnada Nilhan'ın yazısını taklid eden Rezzan Faruk'u çiftliğe çağırır. Bu tuzaga kanan Faruk gelir. Rezzan ona önce ilanı aşk eder sonra yola getiremeyeceğini anlıyınca eziyet eder. Fakat herşeye rağmen Faruk çiftlikten kaçmaya muvaffak olur. Fakat İstanbul'a gelirken otomobili kaza yapar ve yaralanır. Bu haberi radyodan öğrenen Nilhan hemen hastahaneye koşar aynı hastahane'de Nilhan Faruk'la olan aşkın meyvesini doğururken Farukta ameliyat olmaktadır.

— Nihayet ikisi de iyileşmiştir. Filmin biteceğini mi sandınız. Böyle gerekirken film devam eder... Rezzan adamları vasıtasile Faruk ile Nilhan'ın bebeğini kaçıracak

karı koca çiftliğe geleceklerdir. Orada kavga gürültü ve herkes cezasını bulur... Film de biter...

— Muharrem Gürses bir ara yerli filmciliğimizin en çok bahsedilen rejisörü haline gelmişti. Filmlerinin kalite bakımından hiç te parlak olmalarına rağmen hasılat rekorları kırıyorlardı. Fakat aradan seneler geçmiş, seyircinin zevki ve sinema anlayışı az da olsa tekamül etmiş, yerli filmlere hoş gitmeyen yabancı film meraklıları güzel filmlerimize gitmeğe başlamışlar. Fakat Muharrem Gürses aynı yerde kalmıştır. Fakat günün şartlarına uy-mak için arada sırada bazı komik durumları filmine eklemesine rağmen eski kötü adam tipleri klasik melodram unsurlarından kurtulmuş de-ğil.

SİNEMATEK

HAFTANIN

Jenkençileri

s.: Asaf Tengiz.

g.y.: Menasi Filmeridi, Hayrettin Işık, Ali Yaver.

Mükemmel
İyi ...
Orta ..
Fena .

CAN MUSTAFA (★)

Reji : Muharrem Gürses (*)
Oymyanlar: Turgut Özatay (**),
Muhterem Nur (**),
Küçük Gülerman (**),
A. Tarık Tekçe (**),
Leylâ Sayar (*). Re-
ha Kural (**), Salih
Tozan (**), Semih Se-
zerli (*), Necdet To-
sun (*).

Kamera : (**)

Bir Güven film prodüksiyonu (60)

Sinemaya girerken, büyük reklam kampanyası ile piyasaya arz edilen Mu harrem Gürses'in bu filminden oldukça ümitli idik. Fakat filmi seyretmeğe başladıktan sonra senelerden beri işlene işlene tutar tarafı kalmamış basit bir konunun soğukluğu ile kendimize gelebildik.

Alkolik fakat çok zengin bir adam olan Fikret Bey (Turgut Özatay) evinde hizmetçi olarak bulunan Asuman (Muhterem Nur) ile evlenir. Bu evlenmeden can Mustafa adında bir çocukları olmuştur. Fikret Bey maddi bakımdan bir çok yardımlarda bulunduğu Sırtlan Sadık (A. T. Tekçe) vasiyasıyla Leylâ Sayarla tanışır. Burdan sonra aile dramı başlamaktadır. Sırtlan Sadık (Tekçe) ile ortak çalışan Afıtap (Leylâ Sayar) Fikret Beyin (Özatay) malına göz dikerek yavaş yavaş onu sömürmeğe başlarlar. Daha sonra kurdukları bir koplo neticesinde, Fikret Bey'e karısının kendisini aldattığını ispat ederler. Alle yuvası bozulur. Leylâ Sayar Fikret Beyin evine yerleşir. Evinden ayrılan Asuman İzmir'e gider. Orada namusunu kurtarmak için bir adam öldürür ve hapsi boylar. Fikret Bey karısının suçsuz olduğunu daha ilk zamanlarda anlamıştır. Aradan seneler geçer. Can Mustafa tıp fakültesini bitirmiş doktor olmuştur. Asuman hapisten çıkar ve bütün aileye niden eski mesut günlerine döner.

Şimdi filmin bölüm bölüm tetkikini yapalım:

1 — Senaryo: Filmin jenerik yazılılarından Senaryonun Asaf Tengiz'e ait, eserini de Muharrem Gürses'e ait olduğunu öğrenince ilk ismi görmekten uyanan ümitlerimiz hemen kayboldu. Çünkü Muharrem Gürses'in rejisörlük tarafını çeşitli vesillerle duymuştuk ama bir roman yazarı olduğunu ilk de fa anlıyorduk. Usulü ve tutumu çok

yakından bilinen Muharrem Gürses'in ne şekilde bir eser meydana getireceğini de tahmin etmiştik. Nitekim filmi seyrettikten sonra bu tahminizde pek yanılmadık.

Burada sayamayacağımız mantık hataları ile dolu, pösası çıkarılmış bir mevzu, bir iki rotüşle seyircinin karısına çıkarılmış. Hepsisi o kadar. Göbek ve mezar teranelerinden kurtarılması tek başarısı..

2 — Reji — Memleketimizin en çok film yapan rejisörü ünvanı elinde tutan Muharrem Gürses bu filmi ile, ekserisi kendisine ait olan kalitesiz filmler kervanına bir yenisini katmaktan başka bir şey yapmamıştı. Hiçbir özel ilgi olmayan, basit ve hareketsiz bir anlatış sistemi içinde hocabayan bir rejisörle karşı karşıya idik. Sadece o yuncuları kameranın karşısına alıp hareketlerini filme almanın artık rejisörlük olmadığını bilmiyen kalmamıştı.

Milyonlarca lirası dahi olsa zengin bir adamın ilk defa gördüğü bir kadına otuz bin liralık çek vermesini mantığınızı kabul eder mi? Elbetteki hayır. Fakat Gürses'in mantığı bunu kabul etmiş. Yirmi adım ellrinizde yü rüyen bir kimsenin peşinden siz de hemen aynı yere girseniz, bu insanın bütün içki şişelerini yarıya kadar içe bileceği ve yemek'eri yiyebileceğini mantığınızı kabul eder mi? Etmez. Muharrem Gürses'in kabul etmiş. Bir kişi müstesna herkesce ölü olarak bilinir fakat esasında hapisanede yatmak olan bir kadının tahliye saatinde, nasıl olduğu bilinmeyen bir sebeple gelinin onu karşılamaya gitmesini mantığınızı kabul eder mi? Gürses'in ki kabul etmiş. Senelerin tesiri ile saçları bem beyaz olmuş bir adamın, biraz sonra yirmi sene evvelki hali ile, siyah ve gür saçlı olarak perde de görünmesi ni mantığınızı kabul eder mi? Necdet Tosun ve arkadaşlarını Gürses'in mantığı bu şekilde kabul etmiş.

Meşru Müdafaa halinde bulunan bir kadının, ki bütün deliller lehindedir, senelerce hapis yatmasını hukuk mantığınızı kabul eder mi? Gürses'in ki kabul etmiş.

İşte bu mantık anlayışı içinde bir mantıksızlık filmi yapmaktan iler gi dilmemiş.

Kamera: Filmin teknik cihetten tek başarılı tarafı kameraman'dı. Gerek dahili gerek harici sahneler iç rahatlığı ile seyredilebiliyordu.

Oyuncular: Filmin biraz olsun seyredilebilecek bir hale gelmesinde oyuncuların büyük rolü vardı. Hemen hepsi kendilerine düşen vazifeyi, bu rejisörlük anlayışı altında büyük bir başarı ile yerine getirmişler sayılır. Fakat rejis

ve senaryonun kıfayetsizliği onlara da ha iyi not verilmesine mani oluyor. Filmin bütün yükünü Turgut Özatay üzerlnde taşıyor. Sanatkar daha iyi bir rejisörün yanında bu oyunu ile ferah ferah üç yıldızı hakkedeblirdi. Muhterem Nur filmin uzunluğuna nisbetle kısa sayılacak rolünde başarılı idi. Tekçe ve Salih Tozan için de aynı şey söylenebilir. Küçük Gülerman sempo-patik görüşünü ile oldukça alaka topladı.

Bütün bunlara rağmen Can Mustafa filmi, bu konuda titiz olmayan sinema seyircilerinin alakasını topıyabı lı.

Atilla OĞUZ